

УДК 336.741.24(045)

ЕЛЕКТРОННІ ГРОШІ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

Ярош В.І., Романовська Ю.А.

Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету

У статті розглянуто сутність електронних грошей. Визначено переваги та недоліки електронних грошей. Розглянуто різновиди платіжних систем України. Наведено перелік послуг, які здійснюються за допомогою електронних грошей, та класифікацію систем електронних розрахунків. Визначено проблеми та перспективи розвитку електронних грошей.

Ключові слова: електронні гроші, системи електронних грошей, емісія електронних грошей, платіжні системи, оборот електронних грошей.

Постановка проблеми. Останнє десятиріччя характеризується появою інноваційних продуктів для здійснення платежів, чому певною мірою сприяють науково-технічний прогрес і розвиток фінансового ринку. Безпека без ідентифікації може бути легко реалізована за допомогою електронного платіжного засобу на пред'явника, саме тому дослідження перспектив поширення використання електронних грошей є сьогодні досить актуальним.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження поняття електронних грошей є дуже актуальним, що змушує зацікавитись як звичайних українців, так і економістів, а зокрема: М. В. Іконнікова, В. Кравчук, Н. М. Ільницька, Ю. В. Муржак, Д. Б. Лозовик, В. П. Невіжена, А. С. Морозов та інших.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. У зв'язку з стрімким технічним прогресом, питання електронних грошей стає все більш актуальнішим. А проблема входу на ринок грошей нового виду платіжного засобу зацікавлює як економістів так і суспільство.

Мета статті. Метою даного дослідження є аналіз сучасного стану електронних грошей, їх переваг та недоліків, а також перспективи їх розвитку в Україні.

Виклад основного матеріалу. За останні два десятиліття інтернет настільки увійшов у наше життя, що ми не можемо собі уявити існування без доступу в онлайн. Згадайте: ще на початку 2000-х ми навіть не знали, що існує якась всесвітня мережа, що об'єднує всі комп'ютери в світі, а вже сьогодні у рядового користувача починається справжня ломка, якщо не дати йому зайти у свій аккаунт в соцмережі протягом кількох годин.

За рахунок того, що інтернет став набагато ближчим для кожного з нас, частина ділової активності багатьох людей перейшла до нього. Це і призвело до необхідності запуску онлайн-інструментів для оплати. Таку функцію виконують сьогодні електронні гроші.

Електронні гроші – це платіжний засіб, що існує винятково в електронному вигляді, тобто у вигляді записів у спеціалізованих електронних системах [1, с. 128].

Електронні гроші можна одержувати, передавати знайомим, вони прийнятні для оплати послуг і товарів тощо. Причому, як і у випадку зі справжніми грошима, платежі відбуваються в режимі реального часу: якщо вам перевели гроші, через хвилину вони опиняться на вашому рахунку. Осо-

бливістю є те, що їх не можна потримати в руках, не можна покласти в кишеню. Вони начебто не існують матеріально. Електронні (цифрові) гроші тісно прив'язані до звичного паперового еквівалента. Щоб використовувати віртуальну готівку, необхідно спочатку встановити електронний гаманець (спеціальне безкоштовне програмне забезпечення), а потім внести в систему звичайні, невіртуальні гроші [2, с. 28]. Після процедури поповнення ви одержуєте право розпоряджатися своїми грошима, але представленими в електронному вигляді.

Сьогодні за допомогою онлайн-валют ви можете зробити будь-яку покупку, замовити послугу або обмінятися грошовими коштами з контрагентом з будь-якої точки земної кулі. Обмеження на роботу з платіжними системами мінімальні, і більшість з них легко зняти після базової ідентифікації – завантаження сканів паспорта чи іншого документа у встановленій формі.

Всього існує два великих види платіжних систем в залежності від того, на основі чого здійснюється обіг коштів в їх межах. Такі, як Visa або MasterCard, належать до платіжних засобів, заснованих на реальних смарт-картах. Інший вид – це, наприклад, електронні гроші «Яндекс. Гроші», відносяться до типу платіжних систем, що діють на базі так званих мереж, тобто на основі віртуальних валютних знаків, які в подальшому можуть бути переведені на картку користувача. Найпопулярніша онлайн-валюта в Росії – Webmoney, як і найбільша платіжна система світу PayPal, також є представником заснованих на базі мереж платіжних інструментів [3, с. 95].

Розглянемо конкретні переваги і недоліки електронних платіжних систем. Традиційно поначало з переваг:

1. Простота і низька вартість емісії. Електронні гроші не потрібно друкувати, задіюючи для цього величезні виробничі потужності, робочу силу, сировину, що пов'язано з великими витратами.

2. Простота зберігання. Засоби електронних платіжних систем зберігаються в електронному вигляді, їм не потрібна упаковка, грошові сховища, транспортування, охорона та інші фактори, необхідні для забезпечення ходіння паперових грошей.

3. Незалежність від банків. Електронні гроші не можуть пропасти, як кошти на банківських рахунках у разі банкрутства фінансової установи.

4. Висока портативність. Електронні гроші, незалежно від сум, не володіють габаритами (обсягом, вагою і т.д.) на відміну від традиційних банкнот і монет.

5. Відсутність поділу на номінали. Завдяки електронному характеру засобів EPS відсутня проблема підбору потрібної суми, здачі при здійсненні платежів і т.п.

6. Відсутність необхідності перерахунку. Електронні гроші не потрібно перераховувати – цю функцію здійснюють алгоритми платіжних систем, які практично не помиляються.

7. Відсутність втрати якості з часом. Кошти на електронних гаманцях, зважаючи на відсутність їх фізичної форми, не зношуються, не рвуться, не дряпаються і т.д.

8. Зручність проведення розрахунків. Електронними грошима легко розраховуватися за товари та послуги в інтернеті або відправляти їх в якості приватних переказів. Операція перерахування займає лічені хвилини, а кошти надходять до одержувача практично миттєво, у тому числі і між країнами.

9. Відсутність персоніфікації. Електронні гроші можна перевести, не знаючи імені, прізвища, паспортних даних та номерів банківських рахунків одержувача, достатньо знати номер електронного гаманця.

10. Система безпеки. Електронні платіжні системи застосовують різні сучасні способи захисту проведення платежів і збереження коштів на електронних гаманцях. Виключаються всі можливі злочини, які можуть бути пов'язані з поводженням готівки (грабежі, крадіжки і т.д.) [4, с. 65].

Що ж, це були основні переваги електронних грошей, а тепер давайте розглянемо їхні недоліки.

1. Відсутність досконалої законодавчої бази. У більшості країн, в т.ч. в пострадянських країнах відсутні дієві методи правового регулювання обігу електронних грошей. Завдяки цьому електронні платіжні системи часто використовуються як засіб для ведення тіншового бізнесу, ухилення від податків і т.п.

2. Необхідність підключення до інтернету для проведення розрахунків. Електронні гроші можна перераховувати тільки за допомогою всевітньої мережі. У багатьох випадках для цього потрібно ще спеціальне програмне забезпечення (тобто при його відсутності, наприклад, на іншому комп'ютері неможливо здійснити платіж).

3. Необхідність достатнього рівня підготовки. Створення електронного гаманця, введення/виведення електронних грошей, проведення платежів – все це вимагає певного рівня знань. Людина, яка слабо володіє інтернетом або не володіє ним взагалі, може допустити певні помилки, а вони, в свою чергу, можуть обернутися втратою грошових коштів.

4. Кошти на електронних гаманцях можуть бути заблоковані. Багато ЕПС залишають за собою таку можливість, з якою користувач погоджується при підписанні оферти. У випадку блокування, навіть якщо вона сталася не з вини користувача, повернути гроші з електронного гаманця дуже складно, іноді – неможливо.

5. Необхідність зберігати паролі, використовувати мобільний телефон. У більшості випадків з метою безпеки проведення розрахунків аккаунт учасника ЕПС прив'язується до його номера мобільного телефону, підтвердження всіх операцій здійснюється через СМС. Крім того, необхідно пам'ятати і зберігати паролі доступу, іноді їх

може бути кілька. При втраті пароля або номера мобільного телефону відновлення доступу може бути проблематичним.

6. Персоналізація даних для проведення великих розрахунків. Для можливості здійснювати операції з електронними грошима в більш великих сумах (іноді це вже, наприклад, від 100 доларів) необхідно проходити процедуру персоналізації, тобто, надавати в платіжну систему скан копію паспорта та при необхідності інші документи.

7. Введення/вивід коштів досить дороге. Щоб перевести традиційні гроші в електронні і навпаки, необхідно заплатити певні комісії: банкам, обмінним пунктам, платіжним терміналам і самим платіжним системам. Розмір комісій у сукупності може досягати 5% і більше, що досить багато в порівнянні, наприклад, з безготівковими розрахунками в банках або отриманням / відправкою грошових переказів.

8. Немає широкого застосування. Хоч обороти електронних платіжних систем стабільно ростуть, електронні гроші ще не знайшли повсюдного широкого застосування. Їх приймають до оплати навіть не всі інтернет магазини. Тобто, далеко не факт, що ви завжди зможете оплатити потрібний вам товар або послугу електронними грошима.

9. Можливі проблеми з платіжними системами. Електронні платіжні системи можуть відчувати всілякі труднощі, які відібраються на всіх їхніх учасниках. Приміром, в 2013 році за рішенням правоохоронних органів були заблоковані рахунки посередника Webmoney в Україні, у зв'язку з чим курс віртуальної гривні різко впав, а всі операції з нею стали дорогими і важко здійсненними.

10. Можливі випадки шахрайства. У сфері електронного грошового обігу діє чимало шахраїв, які намагаються зламати електронні гаманці або обманним шляхом змусити власника самого перевести їм гроші. Причому, зловити такого шахрая дуже складно, практично нереально [5, с. 66].

Що ж, як бачите, електронні гроші мають як ряд беззаперечних переваг, так і ряд недоліків. Користуватися такими грошми, чи ні – ваша особиста справа, однак, якщо ви заробляєте гроші в інтернеті, або тільки мрієте це робити – вам необхідно використовувати електронні гроші в своїй роботі.

Електронні гроші – навіщо вони потрібні? Відповідь на це питання може виявитися більш складним, ніж ми його уявляємо. Можна було б навести величезний перелік послуг і товарів, доступних сьогодні за електронні гроші. Досить цікаво з цього питання висловився один програміст на одному з форумів з приводу електронних грошей: «...ваше твердження про те, що електронно-цифрові гроші потрібні тільки тінейджерам для оплати своїх розваг, говорить про ваше печерне уявлення з приводу такого предмету як «гроші» взагалі. По всій ймовірності ви уявляєте собі, що гроші – це те, що видають в день полочки, і те, що віддають в касі магазину за ковбасу. На жаль, голубчику, мені вже багато років і я смію стверджувати: гроші – це найважливіший інструмент управління своїм життям, а електронні гроші – в найближчому майбутньому один з найважливіших вузлів всього механізму. Або ви сьогодні вчитеся, освоюєте, а завтра володієте цим механізмом, або ви швидко і безнадійно

втрачає всі важелі управління і втрачає всі можливості спрямувати роботу з грошима собі на благо. З сучасними темпами розвитку через п'ятьдесят років у цьому питанні ви будете виглядати як неандерталець, якому до рук потрапив телевізор...» [6, с. 125].

Іншими словами електронні гроші все більш явно починають ставати нашою повсякденною реальністю, з якою, як мінімум, вже необхідно рахуватися. Звичайно, ніхто в найближчі роки п'ятдесят (напевно) не скасує звичайні гроші. Але не вміти управлятися з електронними грошима і упускати ті можливості, які вони з собою несуть, – значить добровільно зводити навколо себе «залізна завіса», який з такою працею розсуваються за останні півтора десятка років.

Останнім часом у всьому світі розвиток систем електронних грошей характеризується поступовим звуженням сфери використання готівки та паперових платіжних документів, переходом до нових платіжних інструментів і сучасних технологій платежів. Електронні гроші широко залучаються до обігу і стають важливим інструментом фінансової інфраструктури економічно розвинутих країн.

Сьогодні кількість електронних грошей в обігу України незначна, і вони суттєво не впливають на монетарну політику, але не можна не розуміти, що їх масова емісія та прийняття їх широким колом торговців як засобу платежу може призвести до ескалації інфляційних процесів. Зменшити негативний вплив емісії електронних грошей на інфляційні процеси можна шляхом законодавчо встановленої вимоги про обов'язкову попередню оплату електронних грошей у повній сумі традиційними грошима, а також уведенням заборони на кредитування в електронних грошах.

Ринок електронних грошей в Україні характеризується нерівномірністю поширення. Пропозиція електронних грошей залежить від багатьох факторів, які можуть стримувати їх розвиток: стимулів для споживачів, торговців, емітентів та посередників при їх використанні. Так, легкість використання пристроїв, на яких зберігаються електронні гроші, конфіденційність та безпека розрахунків будуть позитивно впливати на прагнення споживачів використовувати елек-

тронні гроші. Але головним фактором виступає готовність населення прийняти нові технології. Очевидно, що важливою стримуючою причиною використання електронних грошей, в Україні, є вкорінена звичка до використання готівки у роздрібних платежах. Щоб почати їх використовувати у більшій мірі, людям необхідно мати більше впевненості та довіри до інноваційних платіжних засобів [7, с. 83].

Загальна сума операцій, на яку користувачі «електронних гаманців» здійснили операції в Україні з метою оплати товарів, робіт або послуг в 2015 році, склала 3,238 млрд грн, що у 2,3 рази перевищує аналогічний показник 2014 року (1,4 млрд грн), повідомляється на веб-сайті Національного банку України (НБУ).

Згідно з інформацією центробанку, загальна кількість «електронних гаманців» користувачів склала 40 млн (у 2014 році – 33,7 млн), при цьому по 26,5 млн було здійснено більше однієї операції (в 2014 році – 5,83 млн).

Всього станом на 1 січня 2016 року в обігу перебувало електронних грошей на 30,962 млн грн (у 2014 році – 12,5 млн грн) [8].

Ці дані говорять про те, що в Україні стрімко зростає використання електронних грошей, але до досвіду європейських країн ще далеко, оскільки в Україні немає належного правового регулювання щодо легалізації таких електронних систем.

Разом з цим очевидно, що електронні гроші, зв'язавшись на ринку, вже не здадуть своїх позицій і, долаючи перешкоди, утвердяться на ньому назавжди. Результатом буде лібералізація діяльності чинної банківської системи та розвиток державно-правових умов для діяльності систем електронних грошей.

Висновки і пропозиції. Отже, як і інші форми сучасних грошей, електронні гроші є за своєю природою кредитними – зобов'язаннями банку, який їх випустив, розрахуватись при погашенні із їх користувачем (власником) традиційними формами грошей. Вони виконують такі ж функції, що й інші форми, а питання щодо кількості, походження і змісту їхніх функцій носять також дискусійний характер і залежить від поглядів науковців чи бачень різних наукових шкіл.

Список літератури:

1. Іконнікова М. В. Електронні гроші в аспекті економічної глобалізації. Ринок електронних грошей України: перспективи, проблеми та шляхи вирішення / М. В. Іконнікова // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2012. – № 4. – 158 с.
2. Кравчук В. Електронні гроші в Україні / В. Кравчук // Аналітичний звіт. – К.: Альфа-ПІК, 2014. – С. 64-70.
3. Ільницька Н. М. Чинники поширення електронних грошей / Н. М. Ільницька // Науковий вісник Ужгородського університету. Збірник наукових праць. – 2010. – 266 с.
4. Муржак Ю. В. Аналіз функціонування електронних грошей в Україні: проблеми та перспективи розвитку / Ю. В. Муржак – К.: Nauka і Studia, 2013. – С. 83.
5. Лозовик Д. Б. Перспективи розвитку систем електронних грошей в Україні / Д. Б. Лозовик // Ефективна економіка. – 2012. – № 6. – С. 15-36.
6. Невіжена В. П. Електронні гроші: накопичення, використання, зберігання, безпека: підручник / за ред. В. П. Невіженої. – М., 1995. – 364 с.
7. Морозов А. С. Вплив електронних грошей на характер особистого споживання / А. С. Морозов, В. В. Турський // Гроші, фінанси і кредит. – 2010. – № 11-12. – С. 68-84.
8. Державна служба статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Ярош В.И., Романовская Ю.А.

Винницкий торгово-экономический институт
Киевского национального торгово-экономического университета

ЭЛЕКТРОННЫЕ ДЕНЬГИ: ПРЕИМУЩЕСТВА И НЕДОСТАТКИ

Аннотация

В статье рассмотрена сущность электронных денег. Определены преимущества и недостатки электронных денег. Рассмотрены разновидности платежных систем Украины. Приведен список услуг, которые осуществляют с помощью электронных денег, и классификацию систем электронных расчетов. Определены проблемы и перспективы развития электронных денег.

Ключевые слова: электронные деньги, системы электронных денег, эмиссия электронных денег, платежные системы, оборот электронных денег.

Yarosh V.I., Romanov Yu.A.

Vinnitsa Trade and Economic Institute
Kyiv National Trade and Economic University

ELECTRONIC MONEY: ADVANTAGES AND DISADVANTAGES

Summary

The article examines the nature of electronic money. Advantages and disadvantages of electronic money. Considered types of payment systems Ukraine. Provides a list of services is carried out by electronic money and classification of electronic payment systems. Define the problems and prospects of development of electronic money.

Keywords: electronic money, electronic money systems, issuance of electronic money, payment systems, electronic money turnover.
